

SAĞLIK SEKTÖRÜNDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ

EDİTÖR

Uzm. Dr. Turgut ŞAHİNÖZ

YAZARLAR

Prof. Dr. Saime ŞAHİNÖZ
Prof. Dr. Elif ÇELENK KAYA
Uzm. Dr. Turgut ŞAHİNÖZ
Uzm. Dr. Aydın KIVANÇ

© Copyright 2021

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN
978-625-7451-54-3

Yayın Koordinatörü
Yasin DİLMEN

Kitap Adı
Sağlık Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği

Sayfa ve Kapak Tasarımı
Akademisyen Dizgi Ünitesi

Editör
Turgut ŞAHİNÖZ
ORCID iD:0000-0001-8489-8978

Yayıncı Sertifika No
47518

Yazarlar
Saime ŞAHİNÖZ
ORCID iD: 0000-0003-0915-9344

Baskı ve Cilt
Vadi Matbaacılık

Elif ÇELENK KAYA
ORCID iD: 0000-0002-7811-7669

Bisac Code
HEA038000

Turgut ŞAHİNÖZ
ORCID iD: 0000-0001-8489-8978

DOI
10.37609/akya.412

Aydın KIVANÇ
ORCID iD: 0000-0002-5942-9077

GENEL DAĞITIM **Akademisyen Kitabevi A.Ş.**

*Halk Sokak 5 / A
Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com*

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Sağlık Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği Kitabı; kendi sağlıklarını hastalarının sağlığı için feda edebilen, riskli ve stresli mesleklerini fedakârca ve kesintisiz şekilde yürüten sağlık çalışanlarının, sağlıklı, mutlu ve uzun bir hayat yaşamasına katkı sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

İş sağlığı ve güvenliği (İSG) alanındaki gelişmelere rağmen sağlık çalışanlarına sunulan iş sağlığı ve güvenliği (İSG) hizmetleri henüz yeterli düzeye gelmemiştir. Sağlık çalışanları iş sağlığı ve güvenliği sorunlarını halen mesleki bilgi ve deneyimlerini kullanarak bireysel olarak çözmeye çalışmaktadır.

Ülkemizde hastaneler, aile sağlığı merkezleri, toplum sağlığı merkezleri, bakım evleri, doğum evleri, kreşler, diş sağlığı merkezleri, radyolojik tanı merkezleri ve veterinerlik hizmetleri gibi her türlü sağlık işleri “sağlık iş kolu” olarak tanımlanmaktadır. Risk grupları tebliğinde yataklı tedavi kurumları “çok tehlikeli” sınıfta yer almaktadır.

Sağlık çalışanları, sağlık kurumlarındaki tehlike ve risklerden dolayı iş kazası geçirmekte veya meslek hastalığına yakalanmaktadır. Bunun sonucunda da ya sağlığı kaybetmekte ya da özürlü/engelli kalmaktadır.

Sağlık çalışanları; anestezi uzmanları, dezenfektanlar, sterilizanlar, ilaçlar, lateksli eldivenler gibi kimyasal ajanlara; radyasyon, gürültü, uygunsuz aydınlatma, aşırı sıcak ve soğuk çalışma koşulları, yoğun çalışma ve dinlenme imkânlarının yetersizliği, kişisel koruyucuların yetersizliği, tıbbi atıklar gibi fiziksel tehlikelere, ayakta uzun süre çalışma, hastaları kaldırma veya döndürme gibi ergonomik risklere maruz kalmaktadırlar.

Sağlık çalışanlarının uygun olmayan çalışma koşulları, uzun çalışma süreleri, nöbetler ve gece vardiyaları, stres ve şiddet maruziyeti, teknolojik zorluklar, hata yapma korkusu gibi pek çok psikososyal risk faktörleriyle karşı karşıya kalmaktadır.

Ülkemizde sağlık kurumları için iş sağlığı ve güvenliği konusunda yeterli Türkçe kaynak bulunmamaktadır. Bu kitap, bu alandaki eksikliği gidermeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Zira sağlık sektörü açısından iş sağlığı ve güvenliği dersleri üniversitelerin tıp, diş hekimliği, eczacılık fakülteleri ve sağlık bilimleri fakültelerinde hem lisans düzeyinde hem de lisansüstü düzeyde verilmesi zorunlu hale gelmiştir. Yine

sağlık çalışanlarına verilmesi gereken temel İSG eğitimleri de bu kitabın içeriği paralelinde olmalıdır.

Kitabın amacına ulaşması, eğitime ve bilime katkı sağlaması ve ülkemizin akademik altyapısına hayırlı olması dileğiyle,

Sağlık ordusunun tüm neferlerine hayırlı, sağlıklı, mutlu ve uzun ömürler temenli ederim.

Selam ve saygılarımla...

Prof. Dr. Saime ŞAHİNÖZ

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
İş Sağlığı ve Güvenliğinin Önemi	1
İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerinin Amacı	2
İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerinin Ülke Kalkınmasındaki Yeri.....	3
Sağlık Sektöründe İSG Hizmetlerinin Tarihçesi	3
Ülkemizde sağlık sektöründeki İSG hizmetlerinin mevcut durumu	5
TANIMLAR	7
İŞ SAĞLIĞI HİZMETLERİ (SAĞLIK GÖZETİMİ)	13
<i>Uzm. Dr. T. ŞAHİNÖZ</i>	
İş Sağlığı Uygulama İlkeleri	16
İSG Hizmet Birimleri.....	20
İSG Kurulu (İSGK)	21
İSG Ekibi	22
İşyerindeki Risk Grupları.....	29
İŞ GÜVENLİĞİ HİZMETLERİ.....	41
<i>Uzm. Dr. A. KIVANÇ</i>	
Sağlık Kurumlarındaki Tehlikeler ve Riskler.....	41
I. Biyolojik Risk Etkenleri.....	44
II. Fiziksel Risk Etkenleri	51
III. Kimyasal Risk Etkenleri.....	70
IV. Ergonomik Risk Etkenleri.....	80
V. Psikososyal Risk Etkenleri	83
Çalışma Ortamı Gözetimi;.....	91
TEHLİKE VE RİSK YÖNETİMİ	93
<i>Uzm. Dr. T. ŞAHİNÖZ</i>	
Risk Yönetimi.....	94
ACİL DURUMLAR	107
<i>Prof. Dr. S. ŞAHİNÖZ</i>	

HASTANE HİJYENİ..... 113***Prof. Dr. S. ŞAHİNÖZ***

Poliklinikler.....	115
Servisler	117
Acil Servis.....	118
Ameliyathane	119
Yoğun Bakım Ünitesi	122
Laboratuvarlar	123
Görüntüleme Birimleri.....	126
Onkoloji Servisi	127
Kan Alma Birimi	129
Diyaliz Ünitesi	129
Doğumhane	129
Eczane	130
Sterilizasyon Ünitesi.....	130
Ofisler	130

**BİRİNCİ BASAMAK SAĞLIK KURUMLARINDA İŞ SAĞLIĞI
VE GÜVENLİĞİ..... 131*****Prof. Dr. S. ŞAHİNÖZ***

Toplum Sağlığı Merkezi (TSM)	131
Aile Sağlığı Merkezi (ASM)	132
Ağız-Diş Sağlığı Merkezi (ADSM).....	133

KİŞİSEL KORUYUCU DONANIMLAR..... 135***Prof. Dr. Elif ÇELENK KAYA***

Sağlık Çalışanlarının Kullandığı Kişisel Koruyucu Donanımlar	138
--	-----

İSG İŞARET LEVHALARI..... 149***Prof. Dr. Elif ÇELENK KAYA***

İşaret çeşitleri	150
------------------------	-----

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ EĞİTİMLERİ..... 157***Prof. Dr. Elif ÇELENK KAYA***

Çalışanların Eğitimi	157
İSG Profesyonellerinin Eğitimi	158

İŞ KAZALARI	161
<i>Prof. Dr. S. ŞAHİNÖZ</i>	
MESLEK HASTALIKLARI.....	195
<i>Prof. Dr. S. ŞAHİNÖZ</i>	
GÜVENLİK KÜLTÜRÜ	217
<i>Prof. Dr. S. ŞAHİNÖZ</i>	
MEVZUAT	221
<i>Uzm. Dr. T. ŞAHİNÖZ</i>	
KAYNAKLAR.....	252

Ek 6. Yenidoğan Yoğun Bakım Servislerinin Seviye Tespit, Denetim ve Değerlendirme Formu

Ek 7. Yenidoğan Sevk ve Nakil Formu

KAYNAKLAR

- Ak F. (2007). Vardiyalı Çalışmanın Hemşirelerin Fiziksel Sağlığı Üzerine Etkileri İstanbul Üniversitesi Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Akgün, M. (2010). Hemşirelerin Kesici-Delici Tıbbi Alet Yaralanmasına İlişkin Bilgi ve Uygulamaları. Yüksek Lisans Tezi, KKTC Yakın Doğu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Lefkoşa.
- Akgün, S. (2015). Sağlık sektöründe iş kazaları. Sağlık Akademisyenleri Dergisi, 2(2), 67-75.
- Akkurt, İ. (2007). Mesleki Solunum Hastalıkları Kitabı. Türk Tabipleri Birliği Yayınları, 1. Baskı, Ankara.
- Aksan Davas A. (2005) Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesinde Çalışan Hemşirelere Yönelik İş Kazası Kayıt sisteminin Geliştirilmesi ve İzlenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Doktora Tezi, İzmir.
- Aldem, M., Taş Arslan, F., & Kurt, A. S. (2013). Sağlık profesyonellerinde çalışan güvenliği. Tıp Araştırmaları Dergisi, 11(2), 60-67.
- Altıntaş N. (2006) Sağlık Kurumlarında Çalışan Hemşirelere Yönelik Şiddetin Belirlenmesi. İstanbul Üniversitesi Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Aygün P. (2007) Kesici-Delici Alet Yaralanmaları ve Korunma Önlemleri. 5. Ulusal Sterilizasyon Dezenfeksiyon Kongre Kitabı. Bilimsel Tıp Yayınevi, 385-391.
- Ayrancı Ü., Köşgeroğlu N. (2004). Needlestick and Sharps Injuries Among Nurses in The Healthcare Sector in A City of Western Turkey. Journal of Hospital Infection, 58, 216-223.
- Aytaç, S. (2011). İş Kazalarını Önlemede Güvenlik Kültürünün Önemi. Uludağ Üniversitesi İİBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Türk Metal Dergisi.
- Baybora, D. (2013). Türkiye’de İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları ve Sosyal Güvenlik Sistemi İçindeki Yeri. Anadolu Üniversitesi, International Conference On Eurasian Economies.
- Bayhan S., (2005) Ankara Üniversitesi Cebeci Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Ve Tıp Fakültesi Hemşirelerinin Mesleki Riskler Konusunda Bilgi Düzeyi. Ankara Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Beşer, A. (2012). Sağlık Çalışanlarının Sağlık Riskleri ve Yönetimi. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi, S: 39-44.
- Beşer, A., Topçu, S(2013). Sağlık Alanında Kişisel Koruyucu Ekipman Kullanımı. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi, S: 241-247.
- Bıçer E. (2007) İş Kazalarının Nedenleri Maliyeti ve Önlenmesi Üzerine Çalışma. Gazi Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Bilir, N., N. Yıldız, A. (2013). İş Sağlığı ve Güvenliği Kitabı. Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Bozkurt, S., Kökoğlu, Ö. F., Yanıt, F., Kocahasanoglu, U., Okumuş, M., Sucaklı, M. H., ... & Uçmak, H. (2013). Sağlık çalışanlarında iğne batması ve cerrahi aletlerle olan yaralanmalar. Dicle Tıp Dergisi, 40(3), 449-452.
- Cebeci, H. (2013). Hastanelerde İş Kazaları ve Çalışan Güvenliği: Karabük Şehir merkezi Örneği. Uluslararası İşletme ve Yönetim Dergisi, Cilt: 01, Sayı: 01, S: 62-82.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü. (2006). İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi; “Kişisel Koruyucu Donanımlar Özel Sayısı”, Baskı: İmaj Center, Sayı:

- 32, Ankara.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü. (2007). İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi; "Mesleki Kas İskelet Sistemi Hastalıkları Özel Sayı", Baskı: İmaj Center, Sayı: 34, Ankara.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü. (2007). İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi; "Neden Risk Değerlendirmesi Yapmalıyız?", Baskı: İmaj Center, Sayı: 36, S: 19, Ankara.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2012). 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu. Baskı: Art Ofset Matbaacılık Ltd. Şti, Ankara.
- Dellinger, E. P. (2016). Prevention of hospital-acquired infections. *Surgical infections*, 17(4), 422-426.
- Dizdar, E. (2006). İş Güvenliği Kitabı. ABP Yayınevi ve Matbaacılık, 3. Baskı, Trabzon.
- Güler, Ç. (2004). Sağlık Boyutuyla Ergonomi. Hekim ve Mühendisler İçin, Palme Yayıncılık, Ankara.
- Gürbıyık A. (2005) Gata Sağlık Çalışanlarında Kesici Delici Aletlerle Yaralanma Sıklığı ve Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. Gülhane Askeri Tıp Akademisi Hemşirelik Programı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- İnceselli A. (2005) Çalışma Ortamında Hemşirelerin Sağlığını ve Güvenliğini Tehdit Eden Risk Faktörlerinin İncelenmesi. Çukurova Üniversitesi Hemşirelik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- İşler M. (2013). İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimleri İle Güvenlik Kültürünün İş Kazası ve Meslek Hastalıklarının Önlenmesindeki Etkisi. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- Kartal, E. (2008). Sağlık Personelinde Profilaksi. Toplumdan Edinilmiş Enfeksiyonlara Pratik Yaklaşımlar, Sempozyum Dizisi No: 61, S: 215-222.
- Korkmaz, A., Avsallı, H. (2012). Çalışma Hayatında Yeni Bir Dönem: 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası. SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, (26), 153-167.
- Kutlu D. (2007) Ameliyathane Çalışanlarının Cerrahi Aletlerle Yaralanma Riski ve Bunu Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Afyon.
- Meydanlıoğlu, A. (2013). Sağlık Çalışanlarının Sağlığı ve Güvenliği. Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 3, S: 192.
- Ofluoğlu, G., Cihan, F. (2001). İşletmelerde Çağdaş Sağlık Yönetimi İçin: İş Sağlığı, İşyeri Hekimliği ve İşyeri Hemşireliği. Kamu-İş Hukuku ve İktisat Dergisi, 6(2), 29-48.
- Omaç, M; Eğri, M; Karaoğlu, L (2010). Malatya Merkez Hastanelerinde Çalışmakta Olan Hemşirelerde Mesleki Kesici Delici Yaralanma ve Hepatit B Bağışıklanma Durumları. İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi.
- Özaslan, B, Tünöner, V. (2011) Hastanelerde İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulamalarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, Cilt: 40, Sayı: 2, S: 138-154.
- Özgür, G., Gümüş, A. B., Gürdağ, Ş. (2011). Hastanede çalışan hemşirelerde ruhsal belirtilerin incelenmesi. Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi, 24(4), 296-305.
- Özkan Ö. (2005). Hastanede Çalışan Hemşirelerin İş ve Çalışma Ortamı Tehlike ve Riskleri İle Risk Algılarının Saptanması. Hacettepe Üniversitesi Halk Sağlığı Hemşireliği Doktora Tezi, Ankara.
- Özkan Ö. Emiroğlu O. (2006). Hastane Sağlık Çalışanlarına Yönelik İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Hizmetleri. C.Ü.Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 10(3),43-51.
- Özkılıç Ö. (ed) (2005). İş Sağlığı ve Güvenliği, Yönetim Sistemleri ve Risk Değerlendirme Metodolojileri. TİSK Yayınları, No: 246, Ankara, 62-63.

- Öztürk, H., Babacan, E., Anahar, E. Ö. (2012). Hastanede çalışan sağlık personelinin iş güvenliği. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(4), 252-268.
- Özyiğit, F., Küçük, A., Arıkan, İ., Altuntaş, Ö., Kumbasar, H., Fener, S., & Kahraman, B. (2014). Bir eğitim ve araştırma hastanesinde görev yapan sağlık çalışanlarının kesici-delici tıbbi aletleri güvenli kullanımına yönelik tutumları. *Haseki Tıp Bülteni*. Özgün Araştırma, Galenos Yayınevi.
- Resmi Gazete. 657 Sayılı Devlet Memuru Kanunu. 20.07.1965 tarihli Resmi Gazete.
- Resmi Gazete. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (Kanun No. 5510), 31 Mayıs 2006
- Sabuncu, H. (2008). *İş Sağlığı Kitabı. Tehlike ve Değerlendirmesi, Risk ve Değerlendirmesi*, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul,
- Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Antineoplastik (Sitotoksik) İlaçlarla Güvenli Çalışma Rehberi, Ankara, (2004). <https://www.thd.org.tr/thdData/userfiles/file/antineoplastikrehberi.pdf> Erişim Tarihi: 07.04.2021.
- Sarıçam, H. (2012). İş Sağlığı ve Güvenliği Kapsamında Hemşirelerin Karşılaştığı Risk ve Tehlikelerin İş Stresi Düzeyleri Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sağlıkta Kalite ve Akreditasyon A.D. İzmir.
- Seber, V. (2012). İşçi sağlığı ve güvenliğinde risk analizleri nasıl yapılır?. *Elektrik Mühendisliği Dergisi*, 445, 30-34.
- Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK). İstatistik yıllıkları (2007-2019). http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/sgk_istatistik_yilliklari. Erişim Tarihi: 03.06.2021.
- Tunç P. (2008) Sağlık Çalışanlarında Kas İskelet Sistemi Bozuklukları ile İlgili Yaşam Kalitesini Etkileyen Faktörler. Başkent Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Turhan F. (2006) Başkent Üniversitesi Hastanesi Çalışanlarının Mesleki Risk Faktörleri ve Davranışlarının Değerlendirilmesi Başkent Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2014) İş Kazaları ve İşe Bağlı Sağlık Problemleri. Araştırma Raporu-2013.
- Türkoglu F. (2006) İş Kazaları ve Meslek Hastalıklarının Türkiye Ekonomisine Maliyeti ve Konuyla İlgili Eğitimin Önemi. Gazi Üniversitesi İşletme Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Üstdal, G (2013). Diş Hekimlerinin Sağlığını Tehdit Eden Etmenler ve İşle İlişkili Sağlık Sorunları. Bitirme Tezi, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, İzmir.
- Wicker S., Ludwig A.M., Gottschalk R., Rabenau H.F. (2008). Needlestick injuries among health care workers: Occupational hazard or avoidable hazard? *Wien Klin Wochenschr.* 120(15-16), 486-492.
- Yaman M. (2002) Bir Kamu Hastanesinde Çalışan Sağlık Personelinin Çalışma Ortamından Kaynaklanan ve Sağlığına Etki Eden Mesleki Risklerin Belirlenmesi. Gazi Üniversitesi İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Yeşildal N. (2005). Sağlık Hizmetlerinde İş Kazalarına Şiddetinin Değerlendirilmesi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 4 (5); 280- 302.
- Yoldaş, Ö., Bulut, A., Ertürk, E., Çelik, D., Karakaşoğlu, Ü., & ALTINDIŞ, M. (2014). Sağlık çalışanlarında enfekte kan ve vücut sıvılarına maruziyet riskinin belirlenmesi. *Kocatepe Tıp Dergisi*, 15(3), 297-300.
- Zenciroğlu, D (2011). Hastanelerde Kişisel Koruyucu Giysiler ve Ekipmanlar. *ANKEM Dergisi*, S: 176-183, İstanbul.